

Leseløp 1: Å bygge bro mellom erfaringsbasert og analytisk lesing

Dette leseløpet har vi skapt primært for å forsøke å hjelpe elevene til å bygge bro mellom *erfaringsbaserte* og *analytiske* lese måter. Erfaringsbaserte lese måter kan forklares som tilnærminger der man arbeider med å leve seg inn i litterære figurer og universer og kople dette til egne erfaringer. Vi kan også si at disse lese måtene baserer seg på *konstitusjonell kompetanse*, altså «en generell evne til å danne forestillinger» (Kjelen, 2014; 2018). En måte å forstå erfaringsbaserte lese måter på er at leseren bruker egne ressurser som utgangspunkt for tekstforståelse (Penne, 2010, s. 43). I vår sammenheng innebærer dette at vi ved hjelp av aktiviteter prøver å skape lese erfaringer som elevene opplever som personlig relevante, slik at de kan forstå seg selv og livet bedre. Helt konkret konsentrerer vi oss om stemningen i teksten, som hvilke følelser den setter i sving, og vi konsentrerer oss om hovedpersonene, ved for eksempel å finne gjenkjennelige eller fremmede trekk.

Analytiske lese måter kan forklares som tilnærminger der man i klasserommet arbeider for at elevene skal tilegne seg litterære begreper og konvensjoner ved hjelp av analyse. Det handler om å forstå hvordan teksten er bygget opp, og hvilke virkemidler som er sentrale for den forståelsen vi sitter igjen med. Hvordan framstilles for eksempel kaninen i verbaltekst og bilde?

Vi vet at elever strever med skillet mellom erfaringsbaserte og fiktive tilnærminger til tekst (Penne, 2013). De leser ofte eget liv inn i tekster og kan forstå fiksjon som faktiske hendelser (Penne, 2010, s. 243; Nordberg, 2017, s. 35). Samtidig er det dokumentert at elever får lite erfaring med erfaringsbaserte tilnærminger på skolen (Penne, 2012; Bakke & Lindstøl, 2021). Det handler blant annet om at lærere i liten grad åpner for elevers lese erfaringer og opplevelser (Blikstad-Balas & Roe, 2020, s. 98). I skolen er det de analytiske lese måtene som dominerer, og elevene leser for eksempel tekster for å påvise sjangertrekk (Gabrielsen, Blikstad-Balas & Tengberg, 2019). Elevene kan da gå glipp av den helhetlige forståelsen av teksten. Som et svar på dette lese problemet ønsket vi å utforske en måte å komponere et leseløp på og noen lese didaktiske grep for å se om dette kunne bidra til å bygge bro mellom elevenes erfaringer og teksten.

Samlet kan vi si at både erfaringsbaserte og analytiske lese måter inngår i litterær kompetanse. Når begge lese måtene møtes i måten et leseløp er satt sammen på, vet vi imidlertid at de

erfaringsbaserte lese måtene bør komme tidlig (Skaftun & Michelsen, 2017, s. 209). I dette leseløpet omsetter vi erfaringsbaserte lese måter til konkrete aktiviteter i et leseløp som går fra erfaring til analyse: Elevene skriver små tekster basert på eget liv og lesing av

bildeboka. Elevene iscenesetter så disse tekstene ved hjelp av dramaturgiske innganger, kalt tekst, kropp, rom og tid (Gladsø mfl., 2015). Deretter er målet vårt i leseløpet å bygge bro mellom erfaringer og analyser av bildeboka gjennom å vektlegge litterære samtaler i grupper og i hel klasse, der elevene snakker om noe de har gjort og erfart, og knytter det til teksten. Kroppslig bearbeiding av tekster, for eksempel gjennom framføringer, gir mulighet for å prøve ut tekstens mulige verdener og stemmer (Rasmussen, 2019, s. 167).

De kroppslige erfaringene elevene gjør seg i aktivitetene først i leseløpet, er tenkt som en hjelp til at elevene senere kan snakke mer analytisk om teksten. I kafédialogene og helklassesamtalene legger vi opp til utforskende samtaler fordi de framheves som samtaler med et stort læringspotensial. Samtidig vet vi at utforskende samtaler må ha rammer for å sikre at de skal nå potensialet sitt som brobyggere (f.eks. Mercer, 2000; Mercer & Littleton, 2007). Laila Aase (2005) legger for eksempel vekt på at de litterære samtalene er iscenesatte, i den forstand at de ikke handler om hva som helst, men skal være rettet mot at elevene får en litterær forståelse av teksten de samtaler om. Samtalene må altså ha et mål om å undersøke noe litterært (Børresen & Persson, 2018). Det kan for eksempel være tekstens oppbygning og litterære virkemidler. Læreren må stille spørsmål som egner seg for refleksjon, og bruke litterære faguttrykk. Målet er at elevene skal kunne trekke vekslers på det de kroppslig har erfart i de litterære samtalene, og slik skape bro mellom det erfaringsbaserte og det analytiske.

Denne teksten er basert på artikkelen: Bakke, J. O., Lindstøl, F. & Solem, M. S. (2023). Hva snakker elever med kaniner om? Om å komponere et skjønnlitterært forløp. I K. Kverndokken & J. O. Bakke (Red.) *101 måter å lese på. En teoretisk og praktisk lesedidaktikk* (2. utg.). Fagbokforlaget/LNU.

Kilder

- Alexander, R. (2005). *Towards Dialogical Teaching. Rethinking Classroom Talk*. Dialogos.
- Bakke, J. O. & Lindstøl, F. (2021). «For a few minutes I could pretend I was someone else» – a study of multiple approaches to fiction reading activities. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 5(2), 88–108.
- Bakke, J. O., Lindstøl, F. & Solem, M. S. (2023). Hva snakker elever med kaniner om? Om å komponere et skjønnlitterært forløp. I K. Kverndokken & J. O. Bakke (Red.) *101 måter å lese på. En teoretisk og praktisk lesedidaktikk* (2. utg.). Fagbokforlaget/LNU.
- Blikstad-Balas, M. & Roe, A. (2020). *Hva foregår i norsktimene? utfordringer og muligheter i norskfaget på ungdomstrinnet*. Universitetsforlaget.
- Børresen, B. & Persson, V. (2018). Filosofisk samtale i undervisningen. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 102(3), 247–258.
- Fodstad, L. A. & Thomassen, M. M. (2020) I litteraturlaboratoriet. Didaktisk praksis for litterær kompetanse. *Nordic Journal of Literacy Research*, 6(1), 86–106.

- Gabrielsen, I. L., Blikstad-Balas, M. & Tengberg, M. (2019). The role of literature in the classroom. How and for what purposes do teachers in lower secondary school use literary texts? *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 19, 1–32.
<https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2019.19.01.13>
- Gladsø, S., Skagen A., Gjervan E. K., Hovik, L. (2015). *Dramaturgi. Forestillinger om teater*. Universitetsforlaget.
- Kjelen, H. (2014). Litterær kompetanse hos nye lærarstudentar. *Norsklæraren*, 2(14), 56–66. Hentet fra:
https://static1.squarespace.com/static/5d00b418d9cad80001fc3882/t/5d68e41859d7fb0001f30cff/1567155225790/NL2-14_Kjelen.pdf
- Kjelen, H. (2018). Å vere litteraturlærer. I K. Kverndokken (Red.), *101 litteraturredidaktiske grep – om å arbeide med skjønnlitteratur og sakprosa* (s. 17–38). Fagbokforlaget/LNU.
- Mercer, N. (2000). *Talk, Text, and Thinking Together*. Routledge.
- Mercer, N. & Littleton, K. (2007). *Dialogue and the development of children's thinking: a sociocultural approach*. Routledge.
- Nordberg, O. (2017). *Avkoppling och analys: Empiriska perspektiv på läsarettityder och litterär kompetens hos svenska 18-åringar*. [Doktoravhandling]. Uppsala universitet. Hentet fra: <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1088231/FULLTEXT01.pdf>
- Penne, S. (2010). *Litteratur og film i klasserommet. Didaktikk for ungdomstrinnet og videregående skole*. Universitetsforlaget.
- Penne, S. (2012). Når delen erstatter helheten: litterære utdrag og norskfagets lærebøker. I S. Matre, D. K. Sjøhelle & R. Solheim (Red.), *Teorier om tekst i møte med skolens lese- og skrivepraksiser* (s. 163–174). Universitetsforlaget.
- Penne, S. (2013). Skjønnlitteratur i skolen i et literacy-perspektiv. I D. Skjelbred & A. Veum (Red.), *Literacy i læringskontekster* (s. 43–54). Cappelen Damm Akademisk.
- Rasmussen, M. D. (2019). *At se med andres øjne: Et studie af kollektive fortolkningsprocesser i gruppesamtaler i grundskolens litteraturundervisning*. [Doktoravhandling]. Aarhus Universitet, København.
- Skaftun, A. & Michelsen, P. A. (2017). *Litteraturredidaktikk*. Cappelen Damm akademisk.
- Aase, L. (2005). Litterære samtaler. I B. K. Nicolaysen & L. Aase (Red.), *Kultur møte i tekstar. Litteraturredidaktiske perspektiv*. Samlaget.